

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
„КРСТЕ МИСИРКОВ“ - СКОПЈЕ**

**РЕФЕРАТИ НА МАКЕДОНСКИТЕ СЛАВИСТИ НА XVI
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВИСТИЧКИ КОНГРЕС ВО БЕЛГРАД,
РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АВГУСТ, 2018 ГОДИНА
(СПЕЦИЈАЛНО ИЗДАНИЕ)**

**MACEDONIAN CONTRIBUTIONS TO THE 16TH INTERNATIONAL
CONGRESS OF SLAVISTS IN BELGRADE, SERBIA
AUGUST, 2018
(SPECIAL EDITION)**

СКОПЈЕ 2018

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“

РЕФЕРАТИ НА МАКЕДОНСКИТЕ СЛАВИСТИ НА XVI МЕЃУНАРОДЕН СЛАВИСТИЧКИ КОНГРЕС ВО БЕЛГРАД, РЕПУБЛИКА СРБИЈА АВГУСТ, 2018 ГОДИНА (специјално издание)

Редакција:

проф. д-р

Милан Ѓурчинов

проф. д-р Максим Каранфиловски

проф. д-р Елена Јованова-Грујовска

проф. д-р Маја Јакимовска-Тошиќ

проф. д-р Лилјана Макаријоска

проф. д-р Снежана Веновска-Антевска

проф. д-р Димитар Пандев

проф. д-р Танас Вражиновски

проф. д-р Весна Чепишевска-Мојсова

проф. д-р Соња Стојменска-Елзесер

Адреса:

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ Скопје, пошт.фах 434

www.imj.ukim.edu.mk

Изданието е финансирано од Семос ДОО

Ангелина БАНОВИЌ-МАРКОВСКА

ЈУЖНОСЛАВИСТИКАТА КАКО РЕГИОНАЛНА МЕЃУКНИЖЕВНА ЗАЕДНИЦА, ВО ЕРАТА НА ГЛОБАЛНИОТ КУЛТУРЕН КОЛОНИЈАЛИЗАМ

Апстракт: Во овој текст ќе бидат разгледувани перспективите на јужнославистичката (меѓу)книжевна заедница, како регионална семиосфера во европскиот културен контекст, и влијанието што врз нејзиниот поликултурален и полидискурзивен простор го оставиле парадигмите од типот: центар-периферија, глобално-локално, национално-универзално. Свеста за сродноста на јужнословенските јазици и зајакнувањето на книжевните и културните врски (како единство на различности), би можеле да бидат не антиподен, туку алтернативен предизвик во ерата на глобалниот културен колонијализам.

Клучни зборови: јужнославистика, меѓукнижевни интерпретативни заедници, интерлитерарни соседства, глобалност, глокалност, планетарност, културен колонијализам, јазичен хегемонизам, неолиберализам, регионален плурализам, хуманизам.

Насловот на овој есеј ги има предвид не самоперспективите на (јужно)славистиката како регионална меѓукнижевна заедница, туку и хуманистичкото образование коево неолибералните општества и ерата на глобализацијата, едвам се одржуваат во живот. Како длабоко да сме го задушиле, стравувајќи дека ќе ја поврати својата сила... Оваа непрофитна и за многумина веќе „анахрона“ дисциплина, денес е целосно маргинализирана, заедно со теориите за субјектот кој не само што веќе не е во „криза“, туку е и исклучен од ситеслучувања. Затоа во неолибералните општества лишени од хуманистичко средиште, со човечкиот дух се занимаваат само информатичките науки. Но, „ако овој тренд продолжи да расте – вели Марта Нусбаум (Martha Nussbaum) во книгата *Не за профитот: зошто на демократијата ѝ е потребна хуманистиката?* – нациите ширум светот наскоро ќе произведуваат генерации корисни машини, наместо комплетни граѓани кои мислат со своја глава, кои ја критикуваат традицијата и го разбираат значењето на туѓите страдања и достигнувања“ (Nussbaum, 2012: 12).

Накучо, светот е соочен со криза во хуманистичкиот образовен систем, а тоа може да предизвика долгорочни последици. Оваа алармантна состојба не само што сугерира враќање кон еден критичко-полемички модел на мислење – „утописки простор“ (Едвард Саид/Edward Said) кој би ги демистификувал постојните културни конструкции и

стереотипи –туку и развивање на еден космополитски образовен систем кој нема да ги миноризира националните, верските, родовите или половите припадности, туку ќе поттикнува суштински дијалог на кој ќе се темелатразличните ставови и убедувања.

Се чини, живееме во ера на *противпросветителски* импулс, во една „хегемонистичка“ мисловна зона чија експанзија не само што го доведува во прашање опстанокот на повеќето национални јазици, туку и нивните традиции и култури. Не станува збор за некаков тесноград лингвистички пуризам, туку за свеста дека во овојкомпресиран свет, повеќето малоевропски јазици, полека но сигурно, ги губат компетенциите во најпресудните области на животот. „Доколку остане само убавата книжевност како единствена елаборирана област за националните јазици, тогаш тие ќе престанат да бидат интегрални моменти на културата“, предупреди Конрад Пол Лисман (Konrad Paul Liessmann) во *Теоријата на необразованието: заблудите на општеството на знаење*.

Советот што им се дава на идните писатели, веднаш да почнат да ги пишуваат своите романи на англиски, доколку сакаат да бидат во првите редови, наскоро би можел да се актуализира. Последицата од тоа би била на малите европски национални јазици да им се признае статусот на регионални дијалекти, доволни единствено за опишување на секојдневните активности, но иттом се работи за повисоко рамниште... (Лисман, 2012: 167), работите излегуваат од контрола.

Се разбира дека „загубата на јазичните домени“, не мора веднаш да се оквалификува како *јазичен империјализам*, но факт е дека ако англискиот јазик успее да се етаблира како единствен (нормиран) комуникациски (иконгресен) јазик, науката како „јавна употреба на умот“, ќе ја загуби својата смисла. Овој (понекогаш дури и самонаметнат) концептна „елитност и извонредност“, заедно со идејата за космополитизмот, претставуваат сурова стапица за хуманистичките науки, сериозно загрозувајќи ги нијансите во пишувањето и мислењето кај помалите јазици и култури. Со други зборови, таму каде што и елитите на знаење се размавтуваат со англискиот јазик, докажувајќи ја својата интернационалност и припадност кон светскиот интелектуален врв – оти никој, нели, не сака да биде „провинцијата на Европа“ или нејзината разноликост – малите нации дефинитивно ја губат битката за опстанок на културниот плурализам, заедно со свеста за својата историска рефлексивност.

Тоа што таквата подложност на англосаксонската научна култура, издигната на ниво на идол (атрија), подразбира јазичен идиотизам, спаѓа во бројните несакани поенти на оваа приказна – напиша Лисман – Но тоа се ситници, дел од онаа апсурдност која мора

да се вброи во совладливите попатни трошоци на глобализацијата. Потешко ни паѓа тоа што повеќе не смееме да зборуваме за темните страни на оние развојни тенденции, кои го разбиваат соодносот на јазикот и културата... (Лисман, 2012: 171).

Каков исход се назира на хоризонтот? Што (ќе) се случува со културниот идентитет на малите народи и со нивните „егзотични“ јазици?

Во ова време на глобални и транснационални идентитети *културата* како да стана „празен поим“, холограм на идентитетот. Како сите да сме во очекувањена некоја радикална промена која ќе ја трансформира културата во *нова идеологија*, „во некаква *сисветска плуралистичка метакултура*, чиј концепт би продуцирал *глобална одговорност* како нов вид политичка одговорност, исправајќи го човештвото пред опасностите што самото ги создало“¹, рече еднаш контроверзниот чешки писател Вацлав Хавел (Václav Havel). И вистина, глобалниот концептна неолибералистичката култура се потврдува денескаконова „идеологија на слободата“, која нè уверува дека не живееме во пост-идеолошко, туку во време преплавно со идеологија, во која мултикултуралноста и нема башрозова перспектива. Зошто е така?

Неолибералниот образовен систем не само што го доведе во прашање изучувањето на малите етнички јазици и култури, туку воведувајќи ги пазарните односи во хуманистичките науки, ја миноризираше и потребата од културната диференцијација и фрагментација. Тоа создаде едно можеби и не толку *анти-*, колку *алтерглобализациско* настојување (дури и најголемите антиглобалисти станаа *алтермондијалисти*), поради кое ќе му се вратиме сега на актуелниот и омнипотентен феномен, кој ја наметна всушност „кризата во културата“. Со него денес се занимаваат сите, прифаќајќи го предизвикот што нè соочува со вистинското прашање на векот – недали сме „за или против“ глобализацијата, туку каков вид² глобализацијани е потребна?

Како (нов) културен феномен, глобализацијата и не е друго освен интеракција меѓу различни култури кои меѓусебно се збогатуваат. Но, од аспект надоминацијата што ја спроведува аглосаксонската традиција (како привилегирана мисловна култура³ широм светот), повеќето нации се наоѓаат засегнати од мегаинтеграцијата што суптилно ги брише

¹ Од промотивниот говор на Вацлав Хавел, во 1993 година, на Универзитетот „Џорџ Вашингтон“ во САД. Да се види ><http://www.librev.com/index.php/2013-03-30-08-56-39/prospects/world/1338-2011-08-27-17-07-22><

² Британскиот историчар Тимоти Гартон Еш (Timothy Garton Ash) се прашува дали некогаш биможеле да зборуваме за глобализацијата со „хумано лице“? Да се види книгата *Слободен свет* (Еш, 2006: 170).

³ Англискиот е *lingua franca* на глобализацијата. Тој е јазикот на новата, *глобална*, неолиберална империја.

спецификите на нивните „мали“ јазици, истории и култури. Дури и да размислуваме сега како планетарни (а не како глобални) суштества, ќе мора да прифатиме дека алтеритетот секогаш бил неразделив дел од нас – напиша Гајатри Чакраворти Спивак (Gayatri Chakravorty Spivak) во книгата *Смрт на дисциплината*– „но не како наша дијалектичка негација, зашто тој нè опфаќа во истата онаа мера во која и ни бега. Затоа, да се размислува за алтеритетот е исто (толку важно!) како да се прави исчекор надвор од себеси“ (Spivak 2003: 73).

Зошто за културите на Словенскиот југ е интересно ова размислување?

Имено, тоа што обично се нарекува внатрешна хегемонија на идентитетот, никогаш не е есенцијален, туку конструиран и наметнат „чин на затворање“, незамислив без вечната желба за отворање кон она што останало зафрлено, на идентитетските маргини на Европа и светот. Затоа е необично важна дистинкцијата меѓу поимите „идентитет“ како сеопфатност и „идентификација“ како процес на над(о)градување. Но, како и другите означителски практики, и идентификацијата зависи од *différance*-от и од играта на означителите. Дејствува преку разликата и се покорува на логиката „повеќе-од-еден“. Идентификацијата е дискурзивен перформатив (со критичка дистанција), кој трага по една „конститутивна надворешност“, зашто само преку наративите на својот „недостаток“ идентитетите можат да го рекуперираат своето „сепство“, како автентично (само)разбирање, репрезентирање и (ре)дефинирање на „другоста“ воопшто (Hall, 2001: 216-219).

Но, како специфичен културен феномен – со сопствена скала на вредности и неолибералистичка пазарна логика – глобализацијата воспостави доминантни односи во споменатата размена меѓу (глобалната) светска култура и (локалните) држави-нации. Ризикот што со себе го донесета „размена на културни вредности“, се чини поголеми од економскиот, зашто покрај јазичниот колонијализам, хомогенизирањето на културите доведе и до еден пренагласен утилитаризам. Тој утилитаризам кажува дека е вредно само тоа што е продуктивно, па наместо почитување на разликите во интерпретативните клучеви на животот, добивме хомогенизирање на спецификите во локалните традиции. На овој нов и безмалку доброволен облик на „културно ропство“ – за кој може да се употреби и терминот *гробализација* (*growbalisation*⁴), не само поради звучноста, туку и поради

⁴Неологизмот *growbalisation* (од *grow* – „раст“) е на американскиот социолог и теоретичар на културата Џорџ Ритцер (George Ritzer). Се однесува на неоимперијалистичките стремежи за доминација на англосаксонската култура. Словенската транскрипција – „гробализација“ – ја изразува убиствената логика на монокултуралниот апсолутизам, содржан во овој поим.

Да се види: George Ritzer, „Promišljanje globalizacije: globalizacija/grobalizacija i nešto/ništa“

(https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/Ritzer_Promisljanje_globalizacije.pdf).

негативните ефекти од неговата експанзија – е противпоставен феноменот *глокализација* кој наместо културна асимилација и јазична хомогеност, преферира културен плурализам и јазична хетерогеност, отсликувајќи го стремежот на малцинските јазици и култури за надминување на дијалогот со самите себеси.

Имено, како и другите мали народи во светот, и словенските народи во Европа се принудени да го учат „јазикот на Западот“ и неговите стереотипи, борејќи се истовремено за својот опстанок, преку едно сèпоенергично промовирање на сопствените специфики, во глобалната слика на светот. Со оглед на нивната комплексност, добро би било да се воочи фактот дека лингвистичката, книжевната и културната иднина на овие мали (словенски) народи, лежитоку во концептот на „соседствата“. Популаризиран од страна на Арџун Ападурај (Arjun Appadurai), овој концепт совршено кореспондира со идејата за „интерлитерарните заедници“ на словачкиот компаратист Дионис Ѓуришин, потсетувајќи нè, исто така, дека живееме во еден „драматично делокализиран свет“.

Во него Ападурај ја застапува тезата дека токму *соседствата* – тие (локални) рамки во кои се одвиваат различни форми на човечка активност – се смислени светови живот во кои секоја културна дејност може да биде и генерирана и толкувана (Appadurai, 2011: 274). Генерирањето е важно затоа што обезбедува теориски пристап кон толкувањето на *локалноста* – и тоа повеќе како релационистичка и контекстуална, одошто како просторна категорија – во секој случај, едно сложено феноменолошко својство, сочинето од „врските и влијанијата“ што го создаваат чувството за релативност, интерактивност и блискост. Овасамо го потврдува фактот дека *културите на соседствата* не се „просторно ограничени, историски несамосвесни или етнички хомогени форми“, туку конструкции кои зависат од историските, социолошките, идеолошките и културните проникнувања во нив. Заправо, тие се *контексти* што содржат етнички проекции за „другоста“ и свест за неа.

Некои соседства сфаќаат дека нивната сопствена логика е, всушност, општа логика со која и Другите креираат препознатливи и човечки ситуирани светови живот... Клучно е тоа што соседствата се контексти кои, не само што побаруваат, туку и произведуваат нови контексти, смета Ападурај (2011: 273-274).

Секако дека ваквите размислувања не реферираат на унификацијата којашто е карактеристична за глобализацијата, туку укажуваат на една специфична гледна точка (таа од „работ на видното поле“ на глобалната култура), која прифаќајќи го „културолошкиот релативизам“, рационално го ограничува националниот суверенитет, менувајќи ги седиментираниите гледишта за

„другоста“. Токму тој релативизам би можел да биде оној *културолошки Шенген*⁵, со кој малите народи од Словенскиот југ би го анулирале монокултур(ал)ниот апсолутизам (претставен во застрашувачката слика за „американизирање“⁶ на светот), прифаќајќи ја *регионалноста*, како специфична форма на „колективен идентитет“ со полицентрична и многуобразна структура. Вистина, таа нема да ја поништи сликата за глобализацијата и нејзината моќ, но барем ќе опоменува дека, како јазично обликувани национални творби, сите културисе еднакво важни и отворени за меѓусебни споредби и толкувања.

Затоа, и покрај етничките, конфесионалните и лингвистичките разлики и убедувања, „соседствата“ на Ападурај – исто како и *меѓу книжевните интерпретативни заедници* на Гуришин – би можеле да бидат гласот на маргинализираниот (јужно)словенски субјект (потиснатиот „native informant“ во одложена потенција), кој зафрлените фрагменти од оваа периферија на Европа ги здружил во „витален парламент од култури“ (Д. Бјелиќ/D. Bjelić), запазувајќи ги нивните специфики, во глобалната слика на светот.

Се чини дека во ваквите меѓусебни проникнувања, препознавања и уважувања, лежи излезот од неолибералниот културен лавиринт, чија опсесивна потрага по глобален јазик и идентитет, е типичен и совршен облик на утопија. И тоа не само како критика на денешната состојба со хуманистиката и (јужно)славистиката, туку и како опомена за лингвистичкиот и културниот пури(тани)зам, присутен на овие простори. Мислам на тврдењата за „есенцијалната различност“ на (јужно)словенските јазици и култури. Но, ако се тие навистина толку различни, на која точка од нивната (само)идентификација, имаат изгледи да преминат во рамноправни и легитимни субјекти, или... ќе исчезнат од видното поле на глобалниот хоризонт?

Тргнеме ли од фактот дека, како унифицирана перспектива, неолибералната културна хегемонија подразбира идентитетска политика на монолоичност и монолингвалност, значи дека сме прифатиле една „глобализација без превод“, за која меѓукултурните позајмувања, преобликувања и преведувања веќе немаат смисла. За среќа, не постои еден културен простор, као што не постои ниту единствен културен идентитет. Културите се сретнуваат, преплетуваат и (раз)минуваат на границите од мноштвото општествени и геополитички контексти во кои идентитетите се формираат како *разлики*, совпаѓајќи се и надополнувајќи семеѓусебно. Оттаму, една антихегемонистичка логика (својствена запомалите меѓу книжевни

⁵Хрватскиот филозоф Борис Буден говори за своевиден „јазичен Schengen“.

⁶Џорџ Ритцер (George Ritzer) е познат по тезата за „мекдоналдизација“ на светот. Униформноста и едноличност се како „глобален железен кафе“ од кој никој не може да побегне.

заедници и идентитети), би го промовирала *плурализмот*, избегнувајќи ги на тој начин и комунализмот (создавањето моноетнички културни простор со затворени форми на идентитет) и културниот фундаментализам (идејата за непремостивите разлики меѓу културите). Се разбира, не како рецидив на некаков си „провинциски менталитет, туку како упориште на отпорот против монокултуралноста на глобализирањето без преведување.

Ова најдобросе отсликува во примерот на *Јужнославистиката*.

Имено, како интерпретативно еластична, нехиерархизирана, полифонична, и отворена структура со флексибилни конвенционални јадра кои имаат слична генеза и еволуција, оваа меѓу книжевна заедница би можела да биде урнек за еден „регионален плурализам“⁷ со полифокални релации и мобилни фокуси на интересирање и толкување, кои создаваат релативно цврсти врски меѓу познати (книжевно) историски контексти и колективно читливи места. Тој, секако, нема да кореспондира со некоја традиционална, изолационистички ориентирана перцепција, туку со една продуктивна интеграција на книжевно-теориски концепти, кои не сугерираат „нова културна хомогеност“ меѓу македонската, српската, хрватската, словенечката, босанско-херцеговската, црногорската и бугарската заедница, туку го деконструираат митот за (јужно) словенските народни култури кои живеат во „локален апартхейд со колективна параноја“ (О. Савиќ/О. Savić), робувајќи му на историскиот и политичкиот капитал од деветнаесеттиот и дваесеттиот век (2003: 10).

Се разбира дека секоја од овие интерпретативни заедници има свое колективно минато – еден заеднички општествено-историски и културно-политички хронотоп со длабоки јазични, книжевни и културни врски – што го потврдува впечатокот дека опстанокот на „малите“ народи од Словенскиот југ, не е во нивното (само)изолирање (како фиксни монади со дефинирани граници и големини кои ги негуваат само своите „културно-историски специфики“), туку во прифаќањето на заедничките „специфични искуства“, како добра платформа за меѓусебен дијалог меѓу сродните култури од регионот. Затоа јазичните и книжевноисториските проучувања на македонската интерпретативна заедница се насочени кон *Јужнословенската компаратистика*, како поширок регионален и културно-историски простор со различни (често дури и некомпатибилни) јазично-книжевни канони, кои не само што влијаат врз нашиот книжевен израз, туку и критички ја менуваат свеста за повеќепатридноста на авторите кои живееле во едно историски

⁷Ги имам предвид размислувањата на Звонко Ковач и Тихомир Брајовиќ, во кои нашироко се елаборира идејата за јужнославистиката како регионална меѓу книжевна заедница и нејзините перспективи. Да се види тематот „Interkulturno-poredbeno izučavanje književnosti“, *Sarajevske Sveske* br. 32/33, 2011, str. 77-184.

нестабилно време, творејќи надвор од матичните култури и нивните реални (и имагинарни) граници.

Овој континуиран интерес кон јужнославистичката книжевно-историска и лингвистичка реалност, само ја потврдува свеста на македонската компаратистика за еден регионален културен хоризонт, со сите негови заблуди и хистерични форми намеѓусебно диференцирање, изолирање и затворање. Но, не како повик за враќање кон минатото, туку како помирување со идните наши чекори, зашто само преку интегрирањето на конститутивните разлики и парадокси во една „неантагонистичка контрадикција“⁸, може да се постигне двојна деколонизација: отфрлање на регионалниот антагонизам и ослободување од западноевропскиот хегемонизам. Така, наместо да бидат вечниот „камен на сопнување“, малите (јужно)словенски култури би можеле да станат конструктивна „точка на допир“ која покрај хоризонталниот, ќе активира и вертикален систем на соработка во пошироки, надрегионални и/или континентални рамки, потврдувајќи ја својата лојалност не само кон славистиката туку и кон европскиот книжевен простор, на кој безусловно му припаѓаат.

Но, дали, вака поставена јужнославистиката може да го врати сјајот на старо-новата концепција, која ослободена сега од идеолошките предрасуди на „југословенството“ како државотворен принцип, биможела да ги помири иглобалното и локалото, и универзалното и партикуларното, во една нова културна парадигма која нема да ги хомогенизира, туку ќе ги диверзифицира различностите, отворајќи нови можности и хоризонти?

Специфична токму по коегзистирањето на двете свои меѓукнижевни (под)заедници (од професионален тип) – едната блиска на западнословенскиот, а другата на источнословенскиот јазичен, книжевен, религиозен, културен „топохрон“ (Епштејн) – јужнославистиката ретко успева да се најде во фокусот на компаративните студиски проучувања во Европа и во светот, но за жал, сè помал е интересот и во домицилните универзитетски центри. Веројатно поради сложената природа и комплексните (меѓу)влијанија, но секако и поради сè поизразената доминација на англисаксонската култура и нејзиниот јазик (таа *lingua franca* на глобализацијата, единствената империја во современиот свет). Затоа, мошне важен момент за јужнославистиката денес е прашањето како да се преживеат доминантните трендови на глобализацијата, како да се поттикне интересот за проучување на јужно(словенските) – источно(словенските) и/или западно(словенските) јазици и книжевности – промовирајќи го богатството од нијанси и различности карактеристични за овие „мали“ култури?

⁸ Не како некаква „(јужно)словенска т(в)орба“ од минатото, туку како мудар одговор на сегашноста.

Доколку реално се погледне состојбата во регионот а и пошироко, ќе се види дека приказната е веќе раскажана и дека не треба да се бара „нова“, само мудро треба да се искористи истата, да се прошири да се интернационализира, како смислен одговор кон глобалната политика, која арогантно наметнува својот напред утврдени правилана кои тешко може да им се конкурира. Само на тој начин, со меѓународно организирани интеркултурални (славистички) студии по книжевност, оваа по многу нешта непријатна состојба во која се наоѓа и (јужно)славистиката денес, ќе поттикне размислувања за идни, можеби и транснационални книжевни студии, како алтернативен (а не антиподен!) одговор на глобалниот културен и јазичен колонијализам. За жал, рамката којашто успешно би ги поврзала глобалното, националното и локалното, сè уште не е појавена (Arapuraj 2011: 280), па овој академски предизвик кој би ја трансформирал глобализацијата во „планетарност“ – или како што рече Гајатри Спивак, во „невозможна фигура која ќе повикува на телесност, наместо на историја“ (Spivak 2003: 97) – ќе биде остварлива мисија во некое дуго време, во кое ќе понудат такви перспективи и можности за кои сè уште не сме сонувале.

Дотогаш, останува загриженоста дека како мали (и често затворени) академски дисциплини, (јужно)словенските етноцентрично ориентирани студии ќе останат во сивата зона на непрепознатливоста, на самите marginи од глобалната мапа на подобро организираните мегакултури, пропуштајќи ја можноста да дадат свој придонес кон толку посакуваната диверзификација на светот.

Резиме: У овом тексту било је реч о перспективама јужнославистичке (меѓу)книжевне заједнице, као регионалне семиосфере у контексту европског културног простора и о утицајима који су на овај поликултурални и полидискурзивни простор оставиле следеће парадигме: центар-периферија, глобално-локално, национално-универзално. Управо свест о сличностима словенских језика и јачање постојећих книжевних и културних веза (као јединство различитости) могле би постати алтернативни (што свакако не значи и антиподни) изазови у ери глобалног културног колонијализма.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђуришин Дионис, 1997: *Шта је светска книжевност?*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци / Нови Сад
- Лисман Конрад Пол 2012: *Теорија на необразованието: заблудите на општеството на знаење*, Темплум, Скопје

Apaduraj Ardžun 2011: *Kultura i globalizacija*, Biblioteka XX vek, Beograd

Balkan kao metafora: između globalizacije i fragmentacije (ed. Dušan Bjelić, Obrad Savić), 2003, Beogradski krug, Beograd

Beck Ulrich 2003: *Što je globalizacija. Zablude globalizma – odgovori na globalizaciju*, Vizura, Zagreb

Brajković Tihomir 2011: „Južnoslovenska komparatistika: luksuz ili naučna potreba“ *Sarajevske Sveske* br. 32/33, str.93-104

Comparative Literature in an Age of globalization (Saussy Haun, ur.), 2004, Johns Hopkins University Press, Baltimore

[Online]. Available: ><https://www.scribd.com/doc/256602441/Comparative-Literature-in-an-Age-of-Globalization-Saussy-Ed><

Eagleton Terry 2002: *Ideja kulture*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb

Eš Timoti Garton 2006: *Slobodan svet: Amerika, Evropa i iznenađujuća budućnost Zapada*, Samizdat B92, Beograd

Friedman Thomas L. 2003: *Lexus i maslina: razumijevanje globalizacije*, Izvori, Zagreb, *Globalizacija* (priredio Anđelko Milardović), 1999, Pan liber, Osijek/Zagreb/Split

Hall Stjuart 2001: „Kome treba ‘identitet’?“ *Reč: Časopis za književnost i kulturu, i društvena pitanja*, 64/10, decembar, str. 215-233.

Harvi Dejvid 2013: „Neoliberalizam kao kreativna destrukcija“, *Zlatna greda*, januar/februar, br. 135-136, str. 28-39.

„Interkulturno-poredbeno izučavanje književnosti“ (temat), 2011, *Sarajevske Sveske* br. 32/33, str. 77-184

Kalanj Rade 2008: *Modernizacija i identitet*, Politička kultura, Zagreb

Kovač Zvonko 2011: *Međuknjiževne rasprave: Poredbena i/ili interkulturna povijest književnosti*, Službeni glasnik, 2011

[Online]. Available: ><https://www.scribd.com/document/367858288/319956917-Zvonko-Kovac-Medjuknjizevne-Rasprave-Za-Stampu-pdf><

Kultura je važna: kako vrednosti uobličavaju ljudski život (priredili Lorens E. Harison i Samjuel Hantington), 2004, Plato, Beograd

Mesić Milan 2006: *Multikulturalizam: društveni i teorijski izazovi*, Školska knjiga, Zagreb

Nusbaum Marta 2012: *Ne za profit. Zašto je demokratiji potrebna humanistika?*, Fabrika knjiga, Beograd

Paić Žarko 2005: *Politika identiteta: Kultura kao nova ideologija*, Izdanja Antibarbarus, Zagreb

Ribeiro António Sousa 2004: „The reason of borders or a border reason? Translation as a metaphor for our times“, *Eurozin*, 8 January

[Online]. Available: ><https://www.eurozine.com/the-reason-of-borders-or-a-border-reason/><

Ricer Džordž 2012: *Savremena sociološka teorija i njeni klasični koreni*, Službeni glasnik, Beograd

Ritzer George 1999: *McDonaldizacija društva: istraživanje mijenjajućeg karaktera suvremenog društvenog života*, Jesenski i Turk, Zagreb

Ritzer George: „Promišljanje globalizacije: globalizacija/globalizacija i nešto/ništa“, [Online]. Available: >https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/Ritzer_Promisljanje_globalizacije.pdf<

Said Edvard 2002: *Kultura i imperijalizam*, Beogradski krug, Beograd

Spivak Gayatri Chakravorty 2003: *Death of a discipline*, Columbia University Press, New York

[Online].

Available:

><https://iedamagri.files.wordpress.com/2014/09/spivakdeathofadiscipline.pdf><)

Stiglitz Joseph 2004: *Globalizacija i dvojbe koje izaziva*, Algoritam, Zagreb

Đordano Kristijan 2001: *Ogledi o interkulturnoj komunikaciji*, Biblioteka XX vek, Beograd

За издавачот:
д-р Елена Јованова-Грујовска, директор

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје

Лектура:
Редакцијата

Компјутерска обработка:
Александар Штерјев

Тираж:
200 примероци

Печат:
Датапрес